

**PASAULINĖS PIENO RINKOS POKYČIŲ ĮTAKA LIETUVOS PIENO RINKAI
2009–2010 METAIS**
*THE IMPACT OF CHANGES IN THE GLOBAL DAIRY MARKET ON THE LITHUANIAN
DAIRY MARKET IN 2009–2010*

Deiva MIKELIONYTĖ

LAEI Produktų rinkotyros skyriaus tyrėja, deivam@laei.lt

Straipsnyje nagrinėjamos pasaulinės pieno ir jo produktų paklausos ir pasiūlos tendencijos 2009–2010 metais. Didėjanti pieno produktų paklausa besivystančiose šalyse ir dėl nepalankių gamtinių sąlygų Okeanijos valstybėse sumažėjusi pasiūla 2010 metais didino pieno produktų kainas.

Išanalizuoti pokyčiai Lietuvos pieno sektoriuje lyginami su kitomis ES ir pasaulio šalimis. Pieno supirkimo kaina Lietuvoje 2010 metais, palyginti su 2009-aisiais, padidėjo labiausiai iš visų ES šalių, mažmeninių kainų augimas taip pat buvo vienas iš sparčiausių. Viena svarbiausių to priežasčių – didelė eksportuojamos produkcijos dalis, 2010 metais sudariusi 50 proc. Lietuvos perdirbėjų realizuotos produkcijos.

Raktažodžiai: pienas, pieno produktai, supirkimas, kainos, eksportas, importas, vidaus rinka.

IVADAS

Pastaruoju metu Lietuvoje daug diskutuojama apie maisto produktų kainų augimą ir galimybę jį kontroliuoti, kadangi didelės dalies Lietuvos gyventojų perkamoji galia nedidėja. Tačiau maisto produktų kainoms įtaką daro ne tik jų kilmės šalių ekonominė būklė, bet ir pasaulinės tendencijos. Tai ypač akivaizdu, kalbant apie didelę dalį savo produkcijos eksportuojančius maisto sektorius, iš kurių vienas yra pieno. Tik apie pusę Lietuvos pieno perdirbimo įmonių produkcijos parduodama Lietuvoje, kita pusė eksportuojama. Todėl pieno produktų moki paklausa pasaulio rinkose, eksportuotojų konkurencija ir nuo to priklausančios kainos turi nemenką įtaką Lietuvos pieno sektoriui ir pieno produktų rinkai. Tad vertinant pieno produktų kainų kitimą Lietuvos rinkoje, reikia atkreipti dėmesį, kiek Lietuvos pieno sektorių veikia pasaulinės tendencijos ir kiek – vietinės.

Tyrimo objektas – pokyčiai pasaulinėje ir Lietuvos pieno ir jo produktų rinkose 2009–2010 metais.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti pasaulinės pieno produktų rinkos įtaką Lietuvos pieno rinkai.

Tyrimo uždaviniai:

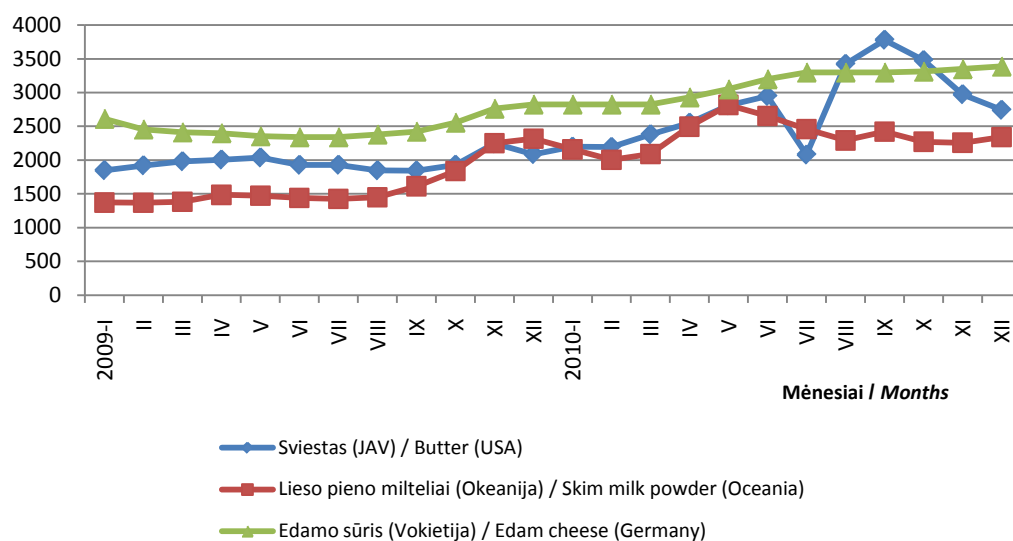
- išnagrinėti pokyčius pasaulinėje pieno ir jo produktų rinkoje;
- išanalizuoti Lietuvos pieno ir jo produktų gamybos, pardavimo ir kainų vidaus bei užsienio rinkose pokyčius;
- palyginti Lietuvos ir pasaulinės pieno ir jo produktų rinkos pokyčius;
- įvertinti pasaulinės pieno ir jo produktų rinkos įtaką Lietuvos pieno sektoriui.

Atliekant tyrimą, naudoti lyginamosios analizės ir sintezės, indeksų, duomenų palyginimo ir vertinimo, interpretavimo, loginis, grafinio vaizdavimo ir kiti metodai.

TYRIMO REZULTATAI

Pasaulinės pieno ir jo produktų rinkos apžvalga. 2010 metais pasaulio ekonomika atsigavo po krizės. Palyginti su 2009 metais, ėmė augti daugelio šalių ekonomika, ypač sparčiai – besivystančių Azijos šalių bendrasis vidaus produktas (BVP). Kinijos BVP išaugo per 10 proc., Indijos – per 8 proc., Vietnamo – apie 7 proc., Rusijos – apie 4 proc. Kylant BVP, augo ir gyventojų pajamos, tai didino prekių paklausą, o besivystančiose šalyse – ir maisto produktų paklausą. 2010 metais pieno produktų paklausa augo, o pasiūla mažėjo. Dėl itin nepalankių klimatinių sąlygų žaliavinio pieno gamyba ir perdirbimas pastebimai sumažėjo Okeanijos valstybėse – didžiausiose pieno produktų eksportuotojose. 2010 metų sausio–lapkričio mėnesiais, palyginti su tuo pačiu 2009-ųjų laikotarpiu, Australija eksportavo 30,5 proc. mažiau sviesto, 24 proc. – nugriebto pieno miltelių; Naujoji Zelandija – 13,5 proc. mažiau sviesto, 16 proc. – nugriebto pieno miltelių, 8,5 proc. – sūrių. Šių netekimų nekompensavo kitų didžiųjų pasaulio eksportuotojų produkcija, kadangi ES 2010 metais, palyginti su 2009-aisiais, pieno supirkta tik 1,3 proc. daugiau, o JAV pieno gamyba beveik nesikeitė.

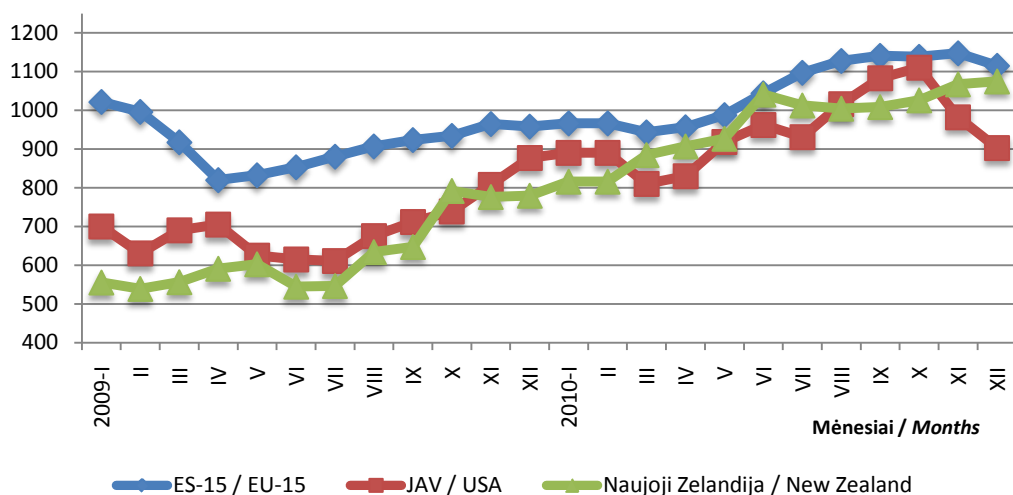
Išaugusi pieno produktų paklausa ir sumažėjusi pasiūla didino pieno produktų kainas pasaulyje. Augo visų pieno produktų kainos (1 pav.). Vidutinė sviesto kaina JAV 2010 metais, palyginti su 2009-aisiais, padidėjo 46 proc., Okeanijoje pagamintų nugriebto pieno miltelių – 45 proc., vokiško Edamo sūrio – 26 proc.

1 pav. Vidutinės pieno produktų didmeninės kainos Vokietijoje, Okeanijoje ir JAV 2009–2010 metais, eurai/t [18]

Figure 1. Average producer price of dairy products in Germany, Oceania and USA in 2009–2010, EUR/t

Atitinkamai išaugo ir žaliavinio pieno kaina (2 pav.). Naujojoje Zelandijoje vidutinė metinė pieno supirkimo kaina padidėjo 42 proc., JAV – 35 proc., ES-15 – 14 proc., o ES-27 – 17 proc.

2 pav. Vidutinės pieno (4,2 proc. riebalų, 3,4 proc. baltymų) supirkimo kainos ES-15, Naujojoje Zelandijoje ir JAV 2009–2010 metais, Lt/t [7]

Figure 2. Average milk (4,2% fat, 3,4% protein) purchase price in EU-15, New Zealand and USA in 2009–2010, Lt/t

Lietuvos pieno ir jo produktų vidaus rinka. 2010 metais, palyginti su 2009-aisiais, pieno gamyba sumažėjo 2,3 proc., tačiau pieno supirkta 0,3 proc. daugiau, o bazinio riebumo pieno, pagerėjus sudėties rodikliams, – 0,4 proc. daugiau (1 lentelė).

1 lentelė / Table 1

Pieno gamyba ir supirkimas 2009 ir 2010 metais, tūkst. t [9]
Milk production and purchase in 2009 and 2010, thou t

Rodikliai / Indicators	2009	2010	Pokytis Change, %
Primelžta / Production	1791	1750	-2,3
Supirkta / Purchase			
natūralaus / natural	1274,2	1278,3*	0,3
bazinio** / basic**	1534,3	1540,4	0,4

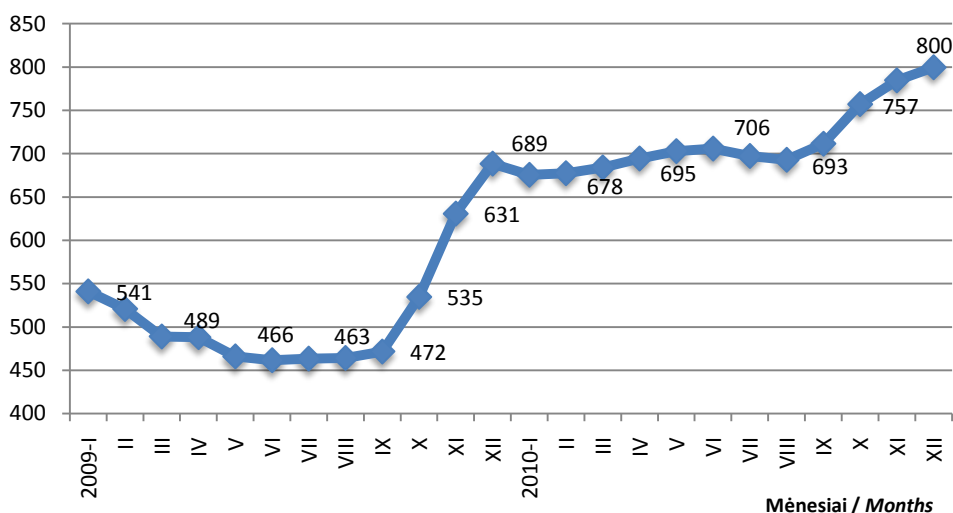
* 4,15 % riebalų / milk fat, 3,27 % baltymų / protein.

** 3,4 % riebalų / milk fat, 3,0 % baltymų / protein.

Per devynis 2010–2011 kvotos metų mėnesius įvykdyta 62 proc. bendrosios nacionalinės pieno pardavimo perdirbti kvotos, beveik tiek pat, kaip ir per tą patį 2009–2010 kvotos metų laikotarpį (61 proc.).

Trūkstant žaliavinio pieno, didėjo jo importas. 2010 metais buvo importuota 205,1 tūkst. t žaliavinio pieno, arba 22 proc. daugiau nei 2009-aisiais. Taip buvo ne tik pasiektas 2009 metais sumažėjęs įvežto pieno kiekis, bet ir importo maksimumas nuo pat įstojimo į ES. Daugiausia žaliavinio pieno įvežta iš Latvijos – 79 proc. viso kiekio, dar 20 proc. – iš Estijos. Pasiektas ir žaliavinio pieno eksporto maksimumas. Per 2010 metus eksportuota 23,6 tūkst. t žaliavinio pieno – 126 proc. daugiau nei 2009-aisiais. 91 proc. pieno buvo išvežta į Lenkiją.

Pieno supirkimo kaina 2010 metais pradėjo pastebimai didėti nuo spalio ir sparčiai augo iki metų pabaigos. 2010 metų gruodį, palyginti su tuo pačiu 2009-ųjų mėnesiu, bazinio riebumo pieno kaina buvo padidėjusi 16 proc. (3 pav.).

3 pav. Bazinių rodiklių pieno supirkimo kaina 2009 ir 2010 metais, Lt/t [3; 13]
Figure 3. Purchase price of milk (of basic indicators) in 2009 and 2010, Lt/t

Panašios pieno supirkimo kainų tendencijos buvo visoje ES, tik Lietuvoje jos pasireiškė keliais mėnesiais vėliau. 2010 metų gruodžio mėnesį Lietuvoje natūralaus pieno supirkimo kaina buvo aukštesnė nei Latvijoje, Vengrijoje, Slovėnijoje ir Rumunijoje. Tačiau vidutinė metinė pieno supirkimo kaina Lietuvoje buvo aukštesnė tik už Rumunijos (2 lentelė).

2 lentelė / Table 2

Natūralaus pieno supirkimo kainos ES-27 2009 ir 2010 metais, Lt/t [4]
Purchase prices of natural milk in EU-27 2009 and 2010, Lt/t

Šalis / Country	2009	2010	Pokytis Change, %	Palyginti su Lietuva 2010 Compared to Lithuania in 2010, %
Italija / Italy	1056	1168	11	135
Suomija / Finland	1368	1283	-6	148
Švedija / Sweden	904	1163	29	134
Portugalija / Portugal	1002	989	-1	114
Danija / Denmark	951	1103	16	127
Prancūzija / France	1031	1069	4	123
Nyderlandai / Netherlands	924	1086	18	125
Vokietija / Germany	819	1069	31	123
Ispanija / Spain	1008	1014	1	117
Austrija / Austria	1001	1097	10	126
Airija / Ireland	854	1063	24	122
Belgija / Belgium	817	1052	29	121
Jungtinė Karalystė United Kingdom	892	963	8	111

Šalis / Country	2009	2010	Pokytis Change, %	Palyginti su Lietuva 2010 Compared to Lithuania in 2010, %
Graikija / Greece	1301	1288	-1	148
Liuksemburgas / Luxembourg	926	1028	11	118
ES-15 / EU – 15	989	1096	11	126
Čekija / Czech	781	976	25	112
Estija / Estonia	727	958	32	110
Kipras / Cyprus	1764	1770	0	204
Latvija / Latvia	644	867	35	100
Lietuva / Lithuania	630	868	38	100
Vengrija / Hungary	741	899	21	104
Lenkija / Poland	766	944	23	109
Slovėnija / Slovenia	894	927	4	107
Slovakija / Slovakia	723	943	30	109
ES-10 / EU-10	852	1017	19	117
Bulgarija / Bulgaria	876	954	9	110
Rumunija / Romania	703	826	17	95
ES-27 / EU-27	926	1059	14	122

2010 metais, palyginti su 2009-aisiais, Lietuvos pieno perdirbimo įmonės pastebimai sumažino intervencinių pieno produktų – nugriebto pieno miltelių (38 proc.) ir sviesto (29 proc.) – gamybą. Atsigavusioje pasaulinėje pieno produktų rinkoje parduota daug daugiau pieno konservų ir ledų, tad jų gamyba labiausiai ir išaugo (atitinkamai 16 ir 14 proc.) (3 lentelė). Kitų produktų gamybos apimtys keitėsi nedaug.

3 lentelė / Table 3

Pagrindinių pieno produktų gamyba* 2009 ir 2010 metais, tūkst. t [5; 9]
Production of main dairy products in 2009 and 2010, thou t*

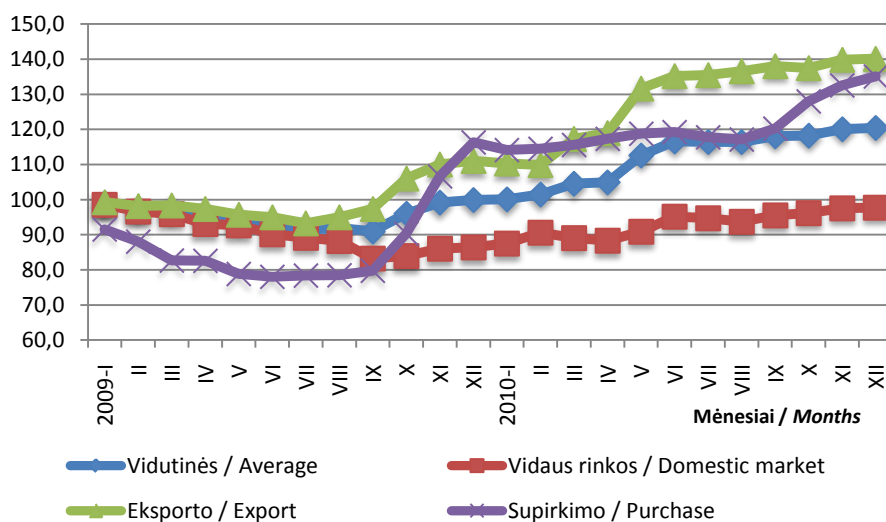
Pieno produktai / Dairy products	2009	2010	Pokytis Change, %
Geriamasis pienas / Drinking milk	99,5	94,2	-5
Rūgpienis, kefyras / Curdled milk, kefir	34,8	35,7	3
Jogurtas / Yoghurt	14,4	14,4	0
Grietinė ir jos mišiniai / Sour cream	28,6	27,8	-3
Varškė / Curd	23,5	24,4	4
Nugriebto pieno milteliai / Skimmed milk powder	19,6	12,2	-38
Sviestas / Butter	12,0	8,5	-29
Sūriai / Cheese	74,7	77,9	4
Valgomieji ledai** / Ice cream	21,1	24,5	16
Pieno konservai / Canned milk	21,0	25,0	14

* Pagrindinių pramonės įmonių duomenys / Data of major milk enterprises.

** Mln. l / Mill. L.

2010 metais Lietuvos įmonių pagamintų pieno ir jo produktų vidaus rinkoje parduota už 1175,8 mln. Lt, arba 8,6 proc. daugiau nei 2009 metais. Pieno produktų importas augo daug sparčiau – net 57 proc. Iš viso Lietuvos rinkoje 2010 metais parduota pieno ir jo produktų 14,7 proc. daugiau nei 2009-aisiais. Tačiau pardavimas augo daugiausia dėl pakilusių kainų. Natūrinė išraiška Lietuvos pieno perdirbimo įmonės daugelio produktų pardavė mažiau. Sviesto parduota 21 proc., sūrio – 14 proc., grietinės – 3 proc. mažiau. Lietuvos gyventojai dėl nepadidėjusių pajamų mieliau rinkosi panašius, bet pigesnius produktus su augaliniais riebalais: sūrio gaminių su augaliniais riebalais pardavimas išaugo 80 proc., grietinės – 5 proc., sviesto – 2 proc. Sviesto pardavimas Lietuvos rinkoje sumažėjo 21 proc. dėl to, kad jis nebuvo teikiamas intervenciniams pirkimams. Dėl tos pačios priežasties nugriebto pieno miltelių parduota net 78 proc. mažiau.

Pieno pramonės įmonių parduotos produkcijos kainos 2010 metais didėjo, ypač sparčiai – eksportuojamų gaminių. Per metus (nuo 2010 m. gruodžio iki 2009 m. gruodžio) pieno produktų kainos Lietuvos rinkoje išaugo 13,1 proc., eksporto – 26,2 proc., vidutiniškai – 20,5 proc. (4 pav.).

4 pav. Pieno pramonės įmonių parduotos produkcijos ir pieno supirkimo kainų pokyčiai 2009–2010 metais (2008-12 = 100 proc.) [10]

Figure 4. Changes in producer prices of dairy products and milk purchase price in 2009–2010 (December 2008 = 100%)

Lietuvos rinkoje 2010 metų gruodį, palyginti su tuo pačiu 2009-ųjų mėnesiu, labiausiai padidėjo kietų ilgo nokinimo sūrių (33 proc.), liesos varškės (31 proc.) ir grietinės (28 proc.) kainos (4 lentelė).

2010 metais, palyginti su 2009-aisiais, visi ES erdvėje esantys Lietuvos kaimyninių šalių pieno perdirbėjai padidino savo produkcijos didmenines kainas, labiausiai – Latvijos. Lietuvos perdirbėjų kainų padidėjimas lėmė, kad lietuviškų pieno produktų kainos tarp šalių kaimynių 2010 metų gruodį buvo vidutinės (5 lentelė), nors 2009 metų gruodį Lietuvos perdirbėjai ir sviestą, ir nugriebto pieno miltelius pardavė pigiausiai. Tik sūrio kaina buvo viena iš aukštesnių.

Mažmeninės pieno produktų kainos Lietuvos rinkoje 2010 metais pastebimai padidėjo, tačiau augo lėčiau nei didmeninės. Tik geriamojo pieno ir sviesto mažmeninės kainos augo sparčiau už didmenines (6 lentelė). Labiausiai išaugo geriamojo pieno (30 proc.) ir liesos varškės (22 proc.) mažmeninės kainos.

4 lentelė / Table 4

Vidaus rinkoje parduotų pieno produktų didmeninės kainos
2009 ir 2010 metų gruodžio mėnesį, Lt/t [13]
Producer prices of dairy products in December 2009 and 2010, Lt/t

Pieno produktai / Dairy products	2009	2010	Pokytis Change, %
Natūralus pienas, ne mažesnio kaip 3,5 proc. riebumo, 1 l pakuotėse <i>Natural milk, ≥ 3,5% milk fat, 1 l packs</i>	1476	17961	22
Pasterizuotas 2,5 proc. riebumo pienas, 1 l pakuotėse <i>Pasteurised milk, 2,5% milk fat, 1 l packs</i>	1068	1223	15
Grietinė, 30 proc. riebumo, 450 g indeliuose <i>Sour cream, 30 % milk fat, 450 g packs</i>	4500	5740	28
Jogurtas su priedais, 350 g indeliuose <i>Yoghurt with additives, 350 g packs</i>	4570	5290	16
Liesa varškė, fasuota po 200 g <i>Low fat curd, 200 g packs</i>	5290	6910	31
Varškės sūris, 22 proc. riebumo <i>Cottage cheese, 22% milk fat</i>	10060	11510	14
Sviestas, 82 proc. riebumo, fasuotas po 200 g <i>Butter, 82 % milk fat, 200 g packs</i>	11660	13680	17
Tilsit sūris, fasuotas / Cheese Tilsit, packed	10900	13730	26
Kietieji ilgai nokstantys sūriai, fasuoti <i>Hard long rippled cheese, packed</i>	18720	24850	33

5 lentelė / Table 5

Kai kurių pieno produktų didmeninės kainos Baltijos valstybėse ir Lenkijoje
2010 metų gruodžio mėnesį, Lt/t [5; 14]
Producer prices of selected dairy products in Baltic states and Poland in December 2010, Lt/t

Pieno produktai Dairy products	Lietuva Lithuania	Latvija Latvia	Estija Estonia	Lenkija Poland
Sviestas, 82 proc. riebumo <i>Butter, 82% milk fat</i>	12494	14450	13755	12384
Nugriebto pieno milteliai <i>Skimmed milk powder</i>	6931	10070	7700	7225
Goudos sūris <i>Cheese Gouda</i>	11293	13190*	12880**	10943

* Puskiečiai sūriai / Semi-hard cheese.

** Edamo sūris / Cheese Edam.

Pieno, sūrio ir kiaušinių grupės mažmeninių kainų padidėjimas Lietuvoje 2010 gruodį, palyginti su 2009-ųjų tuo pačiu mėnesiu, buvo vienas didžiausių ES – 10 proc. Sparčiau šios grupės produktų mažmeninės kainos augo tik Estijoje – 17,3 proc. ir Latvijoje – 10,9 proc. Vidutiniškai ES pieno produktų, sūrio ir kiaušinių grupės mažmeninės kainos augo 1,4 proc., o 6 šalyse narėse net sumažėjo.

Kai kurių pieno produktų mažmeninės kainos Lietuvos prekybos centruose
2009 ir 2010 metų gruodžio mėnesį, Lt/kg [12; 13]
*Retail prices of selected dairy products in Lithuanian supermarkets
in December 2009 and 2010, Lt/kg*

Pieno produktai / Dairy products	Mažmeninės kainos / Retail prices			Didmeninių kainų pokytis 2010-12, palyginti su 2009-12, Change of producer prices in 2010-12 compared to 2009-12, %
	2009-12-31	2010-12-30	pokytis change, %	
Geriamasis pienas, 2,5 proc. riebumo, 1 l plastikiniuose maišeliuose, Lt/l <i>Milk, 2,5% milk fat, 1 l plastic bag, Lt/l</i>	1,87	2,43	30	15
Kefyras, 2,5 proc. riebumo, Lt/l <i>Kefir, 2,5% milk fat, Lt/l</i>	2,27	2,62	15	19
Jogurtas su priedais, 300 g indeliuose <i>Yoghurt with additives, 350 g packs</i>	8,43	8,97	6	16
Grietinė, 30 proc. riebumo, fasuota po 450 g / Sour cream, 30 % milk fat, 450 g packs	8,20	9,31	14	28
Sviestas, 82 proc. riebumo, fasuotas po 200 g / Butter, 82 % milk fat, 200 g packs	19,00	23,00	21	17
Tepusis riebalų mišinys, fasuotas po 200 g <i>Fat mixture, 200 g packs</i>	16,60	19,65	18	18
Varškė, liesa, fasuota po 200 g <i>Low fat curd, 200 g packs</i>	9,47	11,57	22	31
Varškės sūris, 22 proc. riebumo <i>Cottage cheese, 22% milk fat</i>	15,99	17,78	11	14
Tilsit tipo sūris / Cheese Tilsit	18,78	21,70	16	26

Užsienio prekyba pieno produktais. 2010 metais Lietuvos pieno perdirbimo įmonės pusę savo realizuotos produkcijos pardavė užsienio rinkose. Pieno produktų eksportas kartu su reeksportu sudarė 1459,5 mln. Lt ir buvo 26 proc. didesnis nei 2009-aisiais. Pieno ir jo produktų užsienio prekybos balansas 2010 metais, kaip visada, buvo teigiamas: eksportas viršijo importą 3,2 karto. Neskaitant žaliavinio pieno eksporto ir importo, pieno produktų eksportas lenkė importą 5,9 karto. Palyginti su 2009 metais, pieno ir jo produktų užsienio prekybos balansas keitėsi importo naudai. 2009 metais eksportas viršijo importą 4,2 karto, o be žaliavinio pieno – 7,4 karto.

2010 metais daugumos pieno produktų eksportas augo, tik kazeino (99 proc.) bei sviesto (16 proc.) – mažėjo, tačiau sviesto eksporto sumažėjimą kompensavo 61 proc. išaugęs grietinės eksportas. Nenugriebto pieno miltelių ir sutirštinto pieno su cukrumi eksporto sumažėjimas taip pat nevertintinas kaip sumažėjimas, kadangi tų pačių produktų, tik kitokio riebumo ar su priedais, išvežimas labiausiai padidėjo: nugriebto pieno miltelių – 127 proc., o sutirštinto pieno be cukraus – 68 proc. (7 lentelė). Didžiausią lyginamąjį svorį užimančios pieno produktų grupės – sūrių ir varškės – eksportas padidėjo 11 proc. tik dėl kainų kilimo. Natūrine išraiška jų išvežta 14 proc. mažiau.

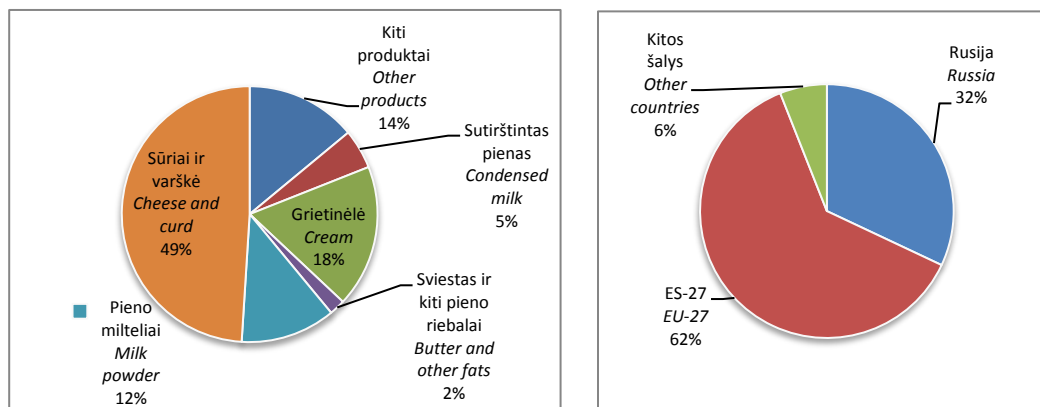
Pieno produktų eksportas 2009 ir 2010 metais, mln. Lt [19]
Exports of dairy products in 2009 & 2010, in mill. Litas

KN kodas CN code	Pieno produktai / Products	2009	2010	Pokytis Change, %
0401	Nekonzentruotas pienas ir grietinėlė <i>Milk and cream, not concentrated</i>	177,5	291,3	64
0402	Konzentruotas pienas ir grietinėlė <i>Milk and cream, concentrated</i>	163,4	256,2	57
040210	Lieso pieno milteliai <i>Skimmed milk powder</i>	66,5	151,2	127
040221	Nenugriebto pieno milteliai <i>Whole milk powder</i>	30,7	28,9	-6
040291	Sutirštintas pienas be cukraus <i>Milk, condensed without sugar</i>	25,1	42,4	68
040299	Sutirštintas pienas su cukrumi <i>Milk, condensed with sugar</i>	40,4	33,4	-17
0403	Fermentuotas arba raugintas pienas ir grietinėlė <i>Fermented or acidified milk and cream</i>	15,2	16,8	10
040310	Jogurtas / Yoghurt	2,3	2,8	22
0404	Išrūgos ir produktai iš natūralių pieno komponentų <i>Whey & products consisting of natural milk constituents</i>	61,0	82,9	36
0405	Sviestas ir kiti pieno riebalai ir aliejai, pieno pastos <i>Butter & other fats & oils derived from milk, dairy spreads</i>	39,8	33,5	-16
0406	Sūriai ir varškė / Cheese & curd	647,9	718,4	11
2105	Valgomieji ledai / Ice cream	34,4	42,3	23
350110	Kazeinas / Casein	3,2	0,03	-99
170211– 170219	Pieno cukrus / Milk sugar	12,0	18,1	51
Iš viso / Total		1154,4	1459,5	26

2010 metais, palyginti su 2009-aisiais, santykinai daugiau viso eksporto sudarė grietinėlė (padidėjo 4,3 proc. punkto) ir pieno milteliai (3,6 proc. punkto). Sūrių ir varškės lyginamasis svoris, 2010 metais sudaręs beveik pusę visų eksportuotų pieno gaminių, palyginti su 2009 metais, sumažėjo 7,1 proc. punkto (5 pav.). Eksporto struktūroje sumažėjo sviesto ir sutirštinto pieno lyginamasis svoris.

Geografinėje pieno produktų eksporto struktūroje, kaip ir anksčiau, tebevyrauja ES šalys ir Rusija (5 pav.). 2010 metais į ES šalis eksportuota 62 proc. pieno ir jo produktų, o į Rusiją – 32 proc. Palyginti su 2009 metais, eksportas į ES šalis sumažėjo 1,7 proc. punkto, o į Rusiją padidėjo 2 proc. punktais.

2010 metais, gerokai padidėjus pieno produktų kainoms užsienio rinkose, Europos Komisija nutarė nemokėti eksporto subsidijų už į trečiąsias šalis eksportuojamus pieno produktus. Lietuvos pieno perdirbimo įmonės gavo tik 3,4 mln. Lt eksporto subsidijų už anksčiau eksportuotus gaminius.

5 pav. Pieno produktų eksporto struktūra 2010 metais [19]
Figure 5. Structures of dairy products exports in 2010

8 lentelė / Table 8

Vidutinės eksportuotų pieno produktų kainos 2009 ir 2010 metais, Lt/t [19]
Average prices of dairy products exported in 2009 & 2010, in Lt/t

KN kodas CN code	Pieno produktai / Dairy products	2009	2010	Pokytis Change, %
0401	Nekoncentruotas pienas ir grietinė / Milk and cream, not concentrated	2990	3850	29
0402	Koncentruoti pienas ir grietinė / Milk and cream, concentrated	5280	5330	1
040210	Lieso pieno milteliai / Skimmed milk powder	5910	7080	20
040221	Nenugriebto pieno milteliai / Whole milk powder	6950	8080	16
040291	Sutirštintas pienas be cukraus / Milk, condensed without sugar	3300	2540	-23
040299	Sutirštintas pienas su cukrumi / Milk, condensed with sugar	5360	5260	-2
0403	Fermentuotas arba raugintas pienas ir grietinė / Fermented or acidified milk and cream	3360	3340	-1
040310	Jogurtas / Yoghurt	3780	2890	-23
0404	Išrūgos ir produktai iš natūralių pieno komponentų / Whey & products consisting of natural milk constituents	1240	2490	101
0405	Sviestas ir kiti pieno riebalai ir aliejai, pieno pastos / Butter & other fats & oils derived from milk, dairy spreads	7660	11300	48
0406	Sūriai ir varškė / Cheese & curd	9360	12030	28
040610	Švieži sūriai ir varškė / Fresh cheese & curd	8160	10460	28
040690	Riebūs sūriai / Fat cheese	10320	13440	30
210500	Valgomieji ledai / Ice cream	6430	6300	-2
350110	Kazeinas / Casein	13550	17230	27
170211– 170219	Pieno cukrus / Milk sugar	1170	2580	121

Nors 2010 metais vidutiniškai eksportuotų pieno produktų kainos padidėjo 26,2 proc., kai kurių produktų kainos mažėjo. Palyginti su 2009-aisiais, pastebimai sumažėjo eksportuoto jogurto ir sutirštinto pieno be cukraus (po 23 proc.) vidutinės kainos (8 lentelė). Kitų produktų grupių kainos užsienio rinkose keitėsi nežymiai arba išaugo. Ypač padidėjo išrūgų (101 proc.) ir pieno cukraus (121 proc.) eksporto kainos. Svarbiausio eksportuoto produkto – riebių sūrių – kainos padidėjo 30 proc.

2010 metais pieno ir jo produktų importuota už 449,9 mln. Lt. Palyginti su 2009-aisiais, importas padidėjo 63 proc. Kaip ir anksčiau, 2010 metais daugiausia įvežta žaliavinio pieno, kuris sudarė 45,7 proc. viso pieno ir jo produktų importo. Mažai keitėsi ir likusi importo struktūra. Sūriai ir varškė sudarė 14,6 proc. (sumažėjo 0,9 proc. punkto), fermentuoti ir rauginti pieno produktai – 10,1 proc. (sumažėjo 4,2 proc. punkto), ledai – 5,8 proc. (sumažėjo 0,7 proc. punkto) importo. Pastebimai išaugęs (iki 8 proc.) nugriebto pieno miltelių importas buvo daugiausia pieno ir jo produktų reeksportas, rodantis atgijusią pasaulinę pieno rinką. 99,8 proc. pieno ir jo produktų įvežta iš ES šalių.

Lietuviškų pieno produktų kainų grandinėje kitimo tendencijos atliepė pasaulinės rinkos tendencijas, o didelė eksportuojamos produkcijos dalis lėmė, kad pasaulinės rinkos tendencijos Lietuvoje yra ryškios – kainų augimas buvo sparčiausias arba vienas sparčiausių tarp ES šalių. Tačiau vietinės rinkos būklė taip pat turi įtakos. Lietuvai sunkiai atsigaunant po finansų krizės, Lietuvos pieno perdirbėjų parduodamų pieno produktų didmeninės kainos 2010 metų gruodį, palyginti su tuo pačiu 2009-ųjų mėnesiu, vietinėje rinkoje išaugo 13,1 proc., o eksporto kainos – 26,2 proc. Vis dėlto mažmeninių kainų augimo palyginimas (Lietuvoje pieno produktų ir kiaušinių grupės mažmeninės kainos 2010 m. gruodį, palyginti su 2009 m. gruodžiu, padidėjo 10 proc., o ES vidutiniškai – tik 1,4 proc.) rodo, kad mažesni eksporto mastai leidžia išlaikyti stabilesnes produktų kainas vietinėje rinkoje.

IŠVADOS

Pasaulyje pieno produktų paklausa 2010 metais pastebimai išaugo, o nepalankios gamtinės sąlygos Okeanijos valstybėse sumažino pieno produktų pasiūlą. Tai didino pieno supirkimo ir pieno produktų kainas pasaulyje.

Lietuvoje 2010 metais, palyginti su 2009-aisiais, išaugo ir pieno supirkimo (38 proc. – sparčiausiai ES), ir pieno produktų didmeninės kainos, ypač eksportuojamų produktų (26,2 proc.). Pagal pasaulinę paklausą keitėsi ir pieno produktų gamybos bei pardavimo struktūra, padidėjo reeksportui įvežtų pieno produktų kiekiai. Vidaus rinka dėl tebestęsiančių krizės padarinių buvo šiek tiek inertiškesnė, pieno produktų kainos čia augo ne taip sparčiai kaip eksporto, tačiau daug sparčiau nei kitose ES šalyse.

Lietuvos pieno sektorius dėl didelės eksporto dalies ypač jautrus pokyčiams pasaulinėje pieno produktų rinkoje, o tai tiesiogiai atsiliepia ir šalies žaliavinio pieno, ir pieno produktų rinkai. Tačiau vietinės rinkos būklė 2010 metais neleido Lietuvoje pieno produktų kainų padidinti tiek pat, kiek eksportuojamos produkcijos.

LITERATŪRA

1. *AgroRINKA* Nr. 1(151). Vilnius: VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras, 2011. ISSN 1648-987X.
2. *AgroRINKA* Nr. 3(153). Vilnius: VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras, 2011. ISSN 1648-987X.
3. *Dėl 1997 11 03 įsakymo Nr. 637 papildymo ir žalio pieno kiekio perskaičiavimo pagal bazinius sudėties rodiklius (riebumą ir baltymingumą) metodikos patvirtinimo.* – Lietuvos Respublikos

- Seimas [interaktyvus], Teisės aktai [žiūrėta 2009 m. lapkričio 23 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=49992&p_query=&p_tr2=>>.
4. *EU milk prices – GD Agri*. DairyCo [interaktyvus], [žiūrėta 2011 m. balandžio 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.dairyco.net/library/market-information/datum/eu-milk-prices-dg-agri.aspx>>.
 5. *Gaminių gamyba 2011 01 01*. Vilnius: Statistikos departamentas, 2011. ISSN 1648-5777.
 6. *Indijos BVP per ketvirtį išaugo 8,2 proc.* MARKETNEWS.lt [interaktyvus], [žiūrėta 2011 m. gegužės 6 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.marketnews.lt/naujiena/indijos_bvp_per_ketvirti_isaugo_82_proc:itemid=23017>.
 7. *International Milk Price Reviews* [interaktyvus], [žiūrėta 2011 m. balandžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.milkprices.nl/>>.
 8. *Kinijos BVP augimas viršijo lūkesčius*. MARKETNEWS.lt [interaktyvus], [žiūrėta 2011 m. gegužės 6 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.marketnews.lt/naujiena/kinijos_bvp_augimas_virsijo_lukescius:itemid=17695>.
 9. *Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2010 m. gruodis*. Vilnius: Statistikos departamentas, 2011. ISSN 2029-364X.
 10. *Lietuvos gamintojų parduotų pieno produktų (10.5 grupė pagal EVRK 2 red.) kainų (be PVM) pokyčiai*. Vilnius: Statistikos departamentas, 2011.
 11. *Maisto produktų mažmeninių kainų pokyčiai ES šalyse*. Vilnius: VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras, ŽŪMPRIIS [interaktyvus], statistinė informacija [žiūrėta 2011 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/?mid=329&id=5695>>.
 12. *Mažmeninės rinkos sektorius/Vidaus rinka*. Vilnius: VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras, ŽŪMPRIIS [interaktyvus], statistinė informacija [žiūrėta 2011 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/?mid=328>>.
 13. *Pieno sektorius/Vidaus rinka*. Vilnius: VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras, ŽŪMPRIIS [interaktyvus], statistinė informacija [žiūrėta 2011 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/?mid=348>>.
 14. *Pieno sektorius/Užsienio rinka*. Vilnius: VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras, ŽŪMPRIIS [interaktyvus], statistinė informacija [žiūrėta 2011 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/?mid=349>>.
 15. *Rusijos BVP pernai ketvirtąjį ketvirtį ugtelėjo 5 proc.* Alfa.lt [interaktyvus], [žiūrėta 2011 m. gegužės 6 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.alfa.lt/straipsnis/10520273/Rusijos.BVP.pernai.ketvirtaji.ketvirti.ugtelejo.5.proc.=2011-02-03_15-22/>.
 16. *Užsienio prekybos administravimas/Statistika*. Vilnius: Nacionalinė mokėjimo agentūra [interaktyvus], [žiūrėta 2011 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.nma.lt/index.php?2460364160>>.
 17. *Vietnam Country Report*. Global Finance [interaktyvus], [žiūrėta 2011 m. gegužės 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.gfmag.com/gdp-data-country-reports/146-vietnam-gdp-country-report.html#axzz1LZQnTq00>>.
 18. *Wholesale prices of cheeses, skimmed milk powders, butter*. CLAL [interaktyvus], [žiūrėta 2011 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.clal.it/en/index.php?type=section§ion=confronto_formaggi&check=1>.
 19. ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė.

SUMMARY

The article deals with the tendencies of dairy product supply and demand in 2009-2010. The prices of dairy products increased due to increasing dairy product demand in the developing countries and decreasing supply in Oceania caused by the unfavorable weather conditions.

Analyzed changes in the Lithuanian dairy sector are compared to other EU and world countries. In 2010, compared to 2009, milk purchase price in Lithuania increased the most among other in EU member states. Retail price increase was also was one of the fastest. One of the main reasons for this was a large proportion of exported production, which accounted for 50 per cent of the total Lithuanian dairy production.

Key words: dairy products, domestic market, exports, imports, milk, prices, purchase.